

Коломієць О. Л.,
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
факультету забезпечення державної
безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

Борисов Н. М.,
курсант факультету забезпечення
державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКИХ ЗАСАД ЛІДЕРСТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, ЦІННОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

Однією з ключових умов ефективного функціонування сектору безпеки та оборони України в умовах воєнного стану, є формування лідерів нового типу – морально зрілих, вольових, здатних до рефлексії, самопізнання та прийняття обґрунтованих рішень у кризових ситуаціях. Українська дослідниця О. Собчишин зазначає «... що лідерство, яке є найважливішою запорукою успіху соціально-історичного розвитку людства, є складним, синтетичним явищем» [6, 476].

Філософські засади лідерства також тісно пов'язані з гуманістичними принципами. Формування лідерів у секторі безпеки має спиратися на ідеї людиноцентризму, духовності та моральної зрілості. Лідер повинен усвідомлювати відповідальність не лише за результат, а й за цінності, якими він керується. Тож, феномен лідерства ми могли б визначити як цілісну світоглядну позицію, що відображає систему цінностей засновану на повазі соціуму яка утворюється в результаті діалектичного єднання людяності, харизми, відповідальності та високих моральних якостей і організаторських здібностей.

У Доктрині з військового лідерства в Національній гвардії України зазначається що: «Військовий лідер – військовослужбовець, який згідно із займаною посадою чи якщо того вимагають обставини, здійснює вплив на людей, надаючи їм мету, спосіб та мотивацію для виконання завдання та вдосконалення організації» [2. с. 13].

Особливою рисою військового середовища, в контексті досліджуваного явища, на нашу думку, є зв'язок феномена лідерства з екзистенціалом честі.

О. В. Бойко зазначає що: «Честь військового лідера визначається його здатністю керуватися в особистому житті та при виконанні військового обов'язку загальнолюдськими принципами, моральними та етичними нормами, цінностями Збройних сил України, ставити вимоги військової служби та інтереси підлеглих понад власні амбіції». [1, с. 575].

Інша дослідниця Н. Кузьменко влучно виділяє 3 складові сучасного лідера: відповідальність, автентичність та здатність до трансцендування; вона зазначає що: «...сучасна криза актуалізує питання пошуку сенсу, автентичності та свободи. Саме тому екзистенціалістське розуміння лідерства як вияву особистісної зрілості та самореалізації набуває особливої ваги. Лідер, який здатен відповідати на ці виклики, стає провідником своєї спільноти через турбулентні часи. [4, с. 48]. Саме тому філософія лідерства у військовій освіті покликана виховувати не просто командира, а мислячого гуманіста, який поєднує стратегічне бачення та моральну відповідальність.

У цьому контексті колектив авторів О. Пономарьов, О. Романовський, Н. Середа, М. Чеботарьов. слушно зазначають, що «...ті високі вимоги, які висуває суспільство до лідерів, перш за все стосовно їхньої моральності, професіоналізму та інших особистісних рис і якостей, зумовлюють потребу в організації системи виявлення серед студентів потенційних лідерів і наступної цілеспрямованої їх підготовки згідно з суспільними вимогами. [5, с. 108].

Під впливом гібридних загроз і повномасштабної війни перед системою військової освіти постають нові виклики. Необхідним стає поєднання технологічних, психологічних і філософських компонентів у підготовці лідерів. Сучасний військовий лідер повинен мислити не лише раціонально, а й етично, вміти зберігати моральну рівновагу в умовах екстремального стресу.

Важливе місце у сучасному підході до формування лідерства займає досвід країн-членів НАТО. У «Концепції лідерства за стандартами армій країн НАТО» наголошено, що справжній військовий лідер — це особистість, яка вміє надихати, піклується про підлеглих, забезпечує баланс між дисципліною і довірою, а головне — керується принципом служіння [3, с. 57]. У доктрині «Allied Joint Doctrine for Leadership» (AJP-01, 2020) визначено, що лідерство у збройних силах має будуватися на трьох ключових засадах: моральній силі, інтелектуальній компетентності та психологічній стійкості [9, с. 42].

Українські науковці, зокрема О. Бойко, у своїй монографії наголошують, що розвиток лідерської компетентності офіцера — це насамперед процес самопізнання, формування власної філософії служіння та етичного вибору. Саме внутрішня мотивація й ціннісні орієнтири є тим фундаментом, що забезпечує справжню готовність діяти в інтересах держави [1, с. 103].

Військовий лідер повинен володіти емоційно-вольовою стійкістю, вмінням управляти власними емоціями та підтримувати бойовий дух підлеглих у критичних ситуаціях.

У період воєнного стану філософія військового лідерства набуває нового змісту. Вона орієнтується не лише на ефективність управління, а на етику виживання, солідарність і співвідповідальність. Згідно зі «Стратегією воєнної

безпеки України» (2021), одним із пріоритетів є підготовка командирів, здатних мислити критично, діяти рішуче і морально виважено [7]. Це передбачає інтеграцію національних традицій військової доблесті з євроатлантичними підходами до підготовки лідерів.

На думку авторів статті «Leadership in Higher Military Educational Institutions» (2021), перспективи розвитку лідерства у вищих військових закладах пов'язані з поєднанням академічної, моральної та емоційної підготовки. Лідер майбутнього — це інтелектуальний і моральний суб'єкт, здатний приймати рішення, зберігаючи людяність навіть в умовах війни [8, с. 59].

Таким чином, філософські засади лідерства у професійній підготовці військових фахівців в умовах воєнного стану полягають у поєднанні гуманістичних, моральних, психологічних і національно-патріотичних компонентів. Вони формують основу для становлення офіцера нового типу — лідера-гуманіста, для якого честь, обов'язок і служіння є найвищими цінностями.

Список використаних джерел:

1. Бойко О. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних Сил України : монографія. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с.
URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf?utm_source=hatgpt.com

2. Доктрина з військового лідерства в Національній гвардії України. Департамент професійної підготовки головного управління Національної гвардії України. К.:, 2022, 26 с.

3. Концепція лідерства за стандартами армій країн НАТО : навч.-метод. посіб. — Київ : МО України, 2022. — 145 с.

4. Кузьменко Н. Екзистенційний аспект лідерства в умовах сучасної кризи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»: науковий журнал. Острог* : Вид-во НаУОА, 2024. № 26. С. 45–48

URL: <https://www.journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/4120/3767>. (дата звернення 08.10.2025).

5. Пономарьов О., Романовський О., Серета Н., Чеботарьов М. Моральнісний сенс філософії лідерства: навчально-методичний посібник. — Харків : НТУ, «ХП», 2020. — 120 с.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/b360ee8a-f65d-43a4-b7a4-ce06d8ea4fd6/content> (дата звернення 08.10.2025).

6. Собчишин О. Феномен лідерства у філософії соціальної роботи: ретроспективний аналіз. *Тernopil-Aberdeen, Vol. 7, No. 4, 2020 p, С. 466–482.* URL: DOI: 10.25128/2520-6230.20.4.5. (дата звернення 08.10.2025).

7. Стратегія воєнної безпеки України, затверджена Указом Президента України № 121/2021 від 25.03.2021 р.

8. Leadership in Higher Military Educational Institutions: Models and Training Programmes // European Journal of Military Studies. – 2021. – Vol. 9, № 1. – P. 55–68.

9. NATO Leadership Doctrine AJP-01: Allied Joint Doctrine for Leadership. – Brussels : NATO Standardization Office, 2020. – 156 p.